

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ
UNIVERSITY OF WEST ATTICA

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ

ΤΜΗΜΑ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ ΚΑΙ ΟΠΤΙΚΟΑΚΟΥΣΤΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

“Το κτίριο του Παλαιού Ταχυδρομείου στον Πειραιά”

Πτυχιακή Εργασία

Λάμπρος Βουτυράκος

ΑΜ:13044

Επιβλέπων Καθηγητής: Γεώργιος Μαχιάς

Επιβλέπων καθηγητής και μέλος της εξεταστικής επιτροπής:
Γεώργιος Μαχιάς Λέκτορας

Μέλος της εξεταστικής επιτροπής: **Νικόλαος Στεφανής**
Ακαδημαϊκός Υπότροφος

Μέλος της εξεταστικής επιτροπής: **Παύλος Σατόγλου**
Ακαδημαϊκός υπότροφος

ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ/ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Ο κάτωθι υπογεγραμμένος Λάμπρος Βουτυράκος του :Παναγιώτη με αριθμό μητρώου 13044, φοιτητής του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής της Σχολής Εφαρμοσμένων Τεχνών και Πολιτισμού του Τμήματος Φωτογραφίας και Οπτικοακουστικών Τεχνών, δηλώνω υπεύθυνα ότι: «Είμαι συγγραφέας αυτής της πτυχιακής/διπλωματικής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην εργασία. Επίσης, οι όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε ακριβώς είτε παραφρασμένες, αναφέρονται στο σύνολό τους, με πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Επίσης, βεβαιώνω ότι αυτή η εργασία έχει συγγραφεί από μένα αποκλειστικά και αποτελεί προϊόν πνευματικής ιδιοκτησίας τόσο δικής μου, όσο και του Ιδρύματος. Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου».

Ο Δηλών
Βουτυράκος Λάμπρος

(υπογραφή)

Ιστορική Αναδρομή του Ταχυδρομείου στην Ελλάδα και στον Πειραιά	5
Το κτίριο του παλαιού ταχυδρομείου σήμερα.....	9
Λίγα λόγια για τη Φωτογραφία.....	12
Αρχιτεκτονική Φωτογραφία.....	14
Η σχέση μεταξύ της Αρχιτεκτονικής Φωτογραφία και της Αρχιτεκτονικής	19
Η Συμβολή της Αρχιτεκτονικής Φωτογραφίας στην Αρχιτεκτονική	20
Σύντομη ιστορική ανάλυση της Αρχιτεκτονικής Φωτογραφίας	21
Εξοπλισμός.....	23
Τεχνικές Αρχιτεκτονικής Φωτογραφίας.....	24
Παρουσίαση φωτογραφιών	33
Βιβλιογραφία.....	40

Πρόλογος

Η παρούσα πτυχιακή εργασία δημιουργήθηκε στα πλαίσια του θέματος της Αρχιτεκτονικής Φωτογραφίας και σκοπό έχει να αναλύσει και να αναδείξει τον κλάδο της Αρχιτεκτονικής Φωτογραφίας, αλλά και τη σημασία αυτής στον κλάδο της Φωτογραφίας και της Αρχιτεκτονικής. Το κτίριο που επιλέχθηκε να αναδειχθεί βρίσκεται στη πόλη του Πειραιά και έχει μείνει γνωστό ως “Παλαιό Ταχυδρομείο”. Ένα κτίριο όπου παρουσιάζει ενδιαφέρον τόσο καλλιτεχνικό και αρχιτεκτονικό όσο και ιστορικό. Στις επόμενες σελίδες θα παρουσιαστεί η ιστορία του κτιρίου και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του και θα γίνει αναφορά στην ιστορία των Ταχυδρομείων στον Πειραιά αλλά και στην Ελλάδα. Επιπλέον, θα γίνει περιγραφή του ορισμού της Αρχιτεκτονικής Φωτογραφίας, μιας σύντομης ιστορικής ανάλυσης αυτής και θα αναλυθεί το πως σχετίζεται με τον κλάδο της Αρχιτεκτονικής και τη σημασία της σε αυτήν. Περαιτέρω θα γίνει αναφορά στον εξοπλισμό ενός Αρχιτεκτονικού φωτογράφου και ορισμένες τεχνικές που χρησιμοποιούνται από επαγγελματίες του είδους αλλά και γενικές αρχές της Φωτογραφίας όπου έχουν άμεση εφαρμογή. Τέλος θα παρουσιαστούν τα συμπεράσματα που απορρέουν αυτής της εργασίας και θα παρουσιαστούν οι φωτογραφίες που λήφθηκαν κατά την διάρκεια ολοκλήρωσης του εγχειρήματος της πτυχιακής εργασίας.

Ιστορική Αναδρομή του Ταχυδρομείου στην Ελλάδα και στον Πειραιά

Την 25η Σεπτεμβρίου 1828, ο τότε κυβερνήτης της Ελλάδος, Ιωάννης Καποδίστριας, υπογράφει ψήφισμα “περί συστάσεως τακτικής ταχυδρομικής συγκοινωνίας” ιδρύοντας το “Γενικόν Ταχυδρομείον” που προέβλεπε τη δημιουργία τεσσάρων γραφείων. Στις αρχές της δεκαετίας του 1830, εξασφαλίζεται η εξυπηρέτηση του ταχυδρομείου προς και από τα νησιά και αρχίζει η ταχυδρομική σύνδεση με το εξωτερικό μέσω ιστιοφόρων. Το 1835 χρησιμοποιούνταν ατμόπλοια για τις ταχυδρομικές αποστολές Πειραιά-Κωνσταντινούπολη ενώ το 1836 τοποθετούνται οι πρώτες τακτικές άμαξες για τη μεταφορά αλληλογραφίας Αθήνας-Πειραιά. (MLP, 2011)

Τον 19ο αιώνα η στέγαση των δημόσιων κτιρίων αποτελούσε μέριμνα του δήμου. Έτσι το 1848, το δημοτικό συμβούλιο Πειραιά πήρε την απόφαση δέσμευσης δημοτικού γηπέδου του Πειραιά από το Λιμενικό Σώμα, έκτασης 2000 τετραγωνικών μέτρων, πίσω από την πάλαι ποτέ εν Πειραιεί Στρατιωτική Σχολή των Ευελπίδων. (Μιλέσης, 2012)

Το έτος 1870, εντείνονται οι προσπάθειες για την κάλυψη των αναγκών στέγασης διάφορων διοικητικών υπηρεσιών. Λίγα χρόνια αργότερα, το 1875, ο δήμος Πειραιά καλείται να λύσει το ζήτημα στέγασης των δημοσίων υπηρεσιών του αποφασίζεται να μελετηθεί η σχεδίαση και ανέγερση των εξής κτιρίων: Πυροσβεσείο, Στρατώνας Χωροφυλακής, Αστυνομικό Κατάστημα, Ειρηνοδικείο, Μουσείο Δημοτικών Αρχαιοτήτων και Τηλεγραφείο -Ταχυδρομείο.

Η ανέγερση πολλαπλών κτιρίων τελικά εγκαταλείπεται, και υιοθετείται η ιδέα να συστεγαστούν όλες οι υπηρεσίες κάτω από μια κοινή στέγη, σε ένα κτίριο που θα ονομαζόταν “Διοικητήριο” (ή κτίριο των Αρχών), στο οικοδομικό τετράγωνο επί των οδών Φίλωνος, Καραολή-Δημητρίου και Νοταρά. Από το 1896 στα σχέδια προστέθηκε και το Τηλεφωνείο συγκροτώντας τα “ΤΤΤ”, γνωστότερα ως “Τρία Ταυ”. (Τζαναβάρα, 2015)

Τα πρωτοποριακά σχέδια εγκαταλείφθηκαν γρήγορα και το 1898 το δημοτικό συμβούλιο αποφάσισε να κατασκευαστεί μόνον το κτίριο του Ταχυδρομείου, στο νεοκλασικό κτίριο που επιβιώνει μέχρι σήμερα, και είναι γνωστό -στους Πειραιώτες και όχι μόνο- ως “Παλαιό Ταχυδρομείο”.

Στις 23 Ιουλίου του 1898 λοιπόν, το δημοτικό Συμβούλιο του Δήμου Πειραιώς με την σχετική απόφαση υπ αριθμόν 796Θ εγκρίνει τα σχέδια και τον προϋπολογισμό για την ανέγερση ενός μόνιμου καταστήματος για Ταχυδρομείο, Τηλεγραφείο και Τηλεφωνείο (ΤΤΤ). Απόφαση σημαντική, καθώς λόγω του λιμανιού, ένα Ταχυδρομείο στον Πειραιά θα έπαιζε κομβικό ρόλο στη μεταφορά δημόσιων εγγράφων αλλά και της ιδιωτικής αλληλογραφίας, δεδομένου ότι οι εν λόγω υπηρεσίες αυτές στεγάζονταν σε διάφορα σημεία της πόλης του Πειραιά μέχρι τότε.

Ο θεμέλιος λίθος τελικά μπαίνει στις 7 Μαρτίου 1899, από τον μακροβιότερο δήμαρχο της πόλης Τρύφωνα Μουτζόπουλο - όπως άλλωστε μας πληροφορεί και η σχετική μαρμαρίνη επιγραφή στην πρόσοψη του κτιρίου, παρουσία του τότε Υπουργού Εσωτερικών Γ. Θεοτόκη, του διευθυντή των Ταχυδρομείων και Τηλεγράφων Αριστείδη Ρουκή, του Δημοτικού Συμβουλίου της πόλης καθώς και πλήθους κόσμου. (MLP, 2011)

Αξίζει να αναφερθεί το γεγονός ότι στον θεμέλιο αυτό λίθο χαραχτήκαν τα ονόματα του Βασιλέως Γεωργίου Α', του Υπουργού Εσωτερικών Τριανταφυλλάκου και του Δημάρχου Πειραιώς Τρύφωνα Μουτζόπουλου, καθώς και ότι επί της πλάκας ο Δήμαρχος έριξε χρυσά και αργυρά νομίσματα της εποχής. (Μιλέσης, 2012)

Οι δημομηχανικοί στου οποίους ανατέθηκαν τα σχέδια κατασκευής αυτού του πολυσυλλεκτικού κτιρίου (αγγλικά multiplex) ήταν οι Ε. Παπακωνσταντίνου, ο οποίος είχε αναλάβει και την ανέγερση πολλών δημόσιων κτιρίων της εποχής, και Α. Πανταλέων, όπως καταγράφει ο αρχιτέκτων Νικόλας Ιζαντόρα, στο βιβλίο του «Κτίρια του Πειραιά κατά τον 19ο αιώνα». (Τζαναβάρα, 2015)

Ως προς το κόστος του έργου υπήρξαν αρκετές αντιδράσεις, όπως και για τα αντίστοιχα κόστη άλλων δημόσιων έργων του επί σειρά ετών δημοτικού αρχιτέκτονα Ε. Παπακωνσταντίνου, για τον οποίο υπήρχαν καταγγελίες ότι κρατούσε προσωπικές προμήθειες σε όλα τα δημοτικά έργα που αναλάμβανε πέραν του κανονικού του μισθού. (MLP, 2011)

Το ιδιόκτητο συγκρότημα καταλάμβανε πάνω από 1.000 τετραγωνικά και ξεκίνησε με αρχικό προϋπολογισμό το αστρονομικό για την εποχή ποσό των 190.000 δραχμών, αν και εν τέλει επιβάρυνε το δημοτικό ταμείο με 242.480 δραχμές. Ποσό βέβαια δικαιολογημένο, καθώς αποφασίστηκε το Ταχυδρομείο να γίνει διώροφο, με δύο προσόψεις και να διαθέτει δύο κεντρικές εισόδους. Η μεν πτέρυγα του Ταχυδρομείου να έχει πρόσοψη επί της οδού Φίλωνος, η δε πτέρυγα του Τηλεγραφείου και Τηλεφωνείου να έχει πρόσοψη επί της πρώην οδού Άρεως, νυν Καραολή και Δημητρίου. Τη σήμερα εποχή ωστόσο, χρησιμοποιείται μόνο η είσοδος του Ταχυδρομείου από την οδό Φίλωνος. (Στάση, 2015, σ.20)

Η εξωτερική όψη του συγκροτήματος θυμίζει έντονα το Ταχυδρομικό Μέγαρο της Γενεύης. Η αρχική σχεδίαση του κτιρίου εξάλλου ήταν ειδικά μελετημένη με σκοπό να στεγάσει παράλληλα τρεις διαφορετικές υπηρεσίες, αυτές του Ταχυδρομείου, Τηλεγραφείου και Τηλεφωνείου -όπως αναφέρθηκαν στη προηγούμενη παράγραφο- και σχεδιάστηκε με πρότυπο το Ταχυδρομείο της Γενεύης, σε μια εποχή που οι ταχυδρομικές υπηρεσίες της Αθηναϊκής πρωτεύουσας στεγάζονταν ακόμα σε ιδιωτικά οικήματα. Ήταν μάλιστα το πρώτο κτίριο της Ελλάδας που ένωνε κάτω από την ίδια στέγη τα «Τρία Ταυ». Προϋπήρχαν τα ταχυδρομικά γραφεία του Ναυπλίου, της Τρίπολης, της Επιδαύρου και της Σύρου, τα πρώτα που υπήρχαν στο τότε ελληνικό κράτος. (Τζαναβάρα, 2015)

Τα εγκαίνια του νέου Ταχυδρομικού Μεγάρου -όπως ονομάστηκε- έγιναν μόλις 2 χρόνια αργότερα, την 19η Αυγούστου 1901. Κι ενώ ο Πειραιάς το 1901 απέκτησε το δικό του πρωτότυπο Ταχυδρομικό Μέγαρο, δημιουργήθηκε ξαφνικά πρόβλημα με την στέγαση της ταχυδρομικής υπηρεσίας. Ο Δήμος Πειραιά ζητούσε ενοίκιο 14.000 δραχμές της εποχής και το Υπουργείο Εσωτερικών αρνείτο να υπογράψει σύμβαση για το ποσό αυτό. Τελικώς ο Δήμος ικανοποιήθηκε και το μόνο που επιτεύχθηκε ήταν μια χρονική καθυστέρηση στην έναρξη λειτουργίας του Ταχυδρομικού Μεγάρου. Η διαφωνία αυτή έμεινε στην εποχή της γνωστή ως το "Ταχυδρομικό Ζήτημα του Πειραιώς".

Αξιομνημόνευτο είναι το γεγονός πως η πρώτη σύμβαση μίσθωσης του κτιρίου την 1η Αυγούστου 1901 είχε διάρκεια 25 ετών αντί ενοικίου 1050 δραχμών ανά μήνα, ενώ τον Ιούνιο του 1930, το Δημοτικό Συμβούλιο της πόλης ενέκρινε μια εκ νέου μίσθωση του κτιρίου για άλλα είκοσι χρόνια, με ετήσιο μίσθωμα 600.000 δραχμές. (MLP, 2011)

Παρόλα' αυτά, η κατασκευή ολοκληρώνεται μετά το 1912 με διάφορες προσθήκες, ενώ αναφέρονται διάφορα έργα και επισκευές κατά καιρούς μέχρι και το 1933. Το Ταχυδρομικό Μέγαρο Πειραιώς εξυπηρέτησε την πόλη του Πειραιά για σχεδόν 70 χρόνια, και μεταμόρφωσε τις ανάγκες για ασφαλή και ταχεία εξυπηρέτηση των αναγκών αλληλογραφίας των δημοτών.

Μέχρι το 1949 η υπηρεσία που σήμερα είναι απλώς γνωστή ως Ταχυδρομείο, ονομαζόταν "Υπηρεσία Ταχυδρομείου, Τηλεγράφων, Τηλεφώνων" και για συντομία Τ.Τ.Τ. ενώ οι υπάλληλοί του καλούνται "Τριατατικοί". Ήταν τον Σεπτέμβρη του 1949 που ιδρύθηκε ο οργανισμός τηλεπικοινωνιών (ΟΤΕ), όποτε και τα ταχυδρομεία πλέον αποτέλεσαν αυτόνομη υπηρεσία και μετασηματίστηκαν στα γνωστά πλέον ΕΛΤΑ .

Το μνημειώδες Μέγαρο με τις δυο επιβλητικές εισόδους επί των οδών Φίλωνος και Καραολή-Δημητρίου και τα έντονα αρχιτεκτονικά στοιχεία ώριμου κλασικισμού αποτέλεσε σημείο αναφοράς της πόλης του Πειραιά ως Ταχυδρομικό Μέγαρο μέχρι το 1973. Το έτος εκείνο, το Κεντρικό Ταχυδρομείο της πόλης μεταφέρθηκε στο κτίριο των ΕΛΤΑ στη συμβολή της οδού Φίλωνος με την οδό Τσαμαδού. (MLP, 2011)

Το καλοκαίρι του έτους 1976, το κτίριο του Παλαιού Ταχυδρομείου χαρακτηρίστηκε ως διατηρητέο μνημείο. Στις 2 Φεβρουαρίου 1981, ο μεγάλος σεισμός έντασης 6,7 Ρίχτερ προξένησε στο κτίριο του Παλαιού Ταχυδρομείου σοβαρές ζημιές, όπως και σε πολλά άλλα κτήρια της πόλη του Πειραιά. Δυστυχώς, οι ζημιές που προκλήθηκαν στο Ταχυδρομικό Μέγαρο ήταν μεγαλύτερες από τα οικονομικά δεδομένα του Δήμου.

Ύστερα από 17 χρόνια, το 1998, το ΥΠΕΧΩΔΕ εκκίνησε διαδικασίες πλήρους αποκατάστασης του κτιρίου οι οποίες διήρκησαν πολλά χρόνια και έλαβαν τέλος το 2005.

Το κτίριο του παλαιού ταχυδρομείου σήμερα

Σήμερα στο λαμπρό νεοκλασικό οικοδόμημα, το οποίο αποτελεί ένα οικοδομικό κόσμημα και είναι από τα ελάχιστα που διασώθηκαν στον Πειραιά από την τότε εποχή και από τα λίγα που εξακολουθούν να χρησιμοποιούνται, στεγάζεται η Δημοτική Πινακοθήκη Πειραιά, η οποία άρχισε να λειτουργεί το 1957 ως τμήμα αρχικά της Δημοτικής βιβλιοθήκης και από το 1985 και ύστερα ως ανεξάρτητο τμήμα.

Η Δημοτική Πινακοθήκη στεγάζεται στο κτίριο αυτό στη συμβολή των οδών Καραολή-Δημητρίου, Φίλωνος και Νοταρά από τον Ιανουάριο του 2014.

Επισκέπτες και περαστικοί εντυπωσιάζονται τόσο από την εξωτερική όψη του κτιρίου αλλά κι από το μεγάλο εμβαδού επιβλητικό εσωτερικό του. (Φαραντούρης, 2015)

Στο κέντρο του κυριαρχεί μια οκτάγωνη αίθουσα, η στέγη της οποίας είναι μεταλλική υαλόφρακτη και είναι γνωστή ως “αίθριο”. Σε αυτή την αίθουσα λειτουργούσε ο κυρίως χώρος εξυπηρέτησης του κοινού και μέχρι σήμερα περιμετρικά μπορεί κάποιος να δει τις θυρίδες εξυπηρέτησης. Στη χαρακτηριστική αυτή αίθουσα σήμερα διεξάγονται πολλές εκδηλώσεις, όπως μουσικής, πολιτιστικά δρώμενα, εκθέσεις, πολιτικοί γάμοι, κ.α. (Μιλέσης, 2012)

Η Δημοτική Πινακοθήκη διαθέτει συλλογή Νεοελλήνων ζωγράφων, μεταξύ άλλων έργα Νικηφόρου Λύτρα, Κωνσταντίνου Μαλέα και Κωνσταντίνου Ρωμανίδη, γλυπτά, κοστούμια και προσωπικά αντικείμενα του Μάνου Κατράκη. (Τζαναβάρα, 2015)

Ξεχωριστή θέση έχουν επίσης έργα των Μιχαήλ Αξελού, Κωνσταντίνου Βολανάκη, όπως και έργα Πειραιωτών εικαστικών καλλιτεχνών. (Δημοτική Πινακοθήκη Πειραιά, χ.η)

Η Δημοτική Πινακοθήκη περαιτέρω στεγάζει συλλογή 80 γλυπτών του Γεωργίου Καστριώτη, συλλογή 156 έργων του Σταμάτη Λαζάρου, σημαντικά έργα των Περικλή Βυζαντίου, Γεραλή, Κοκότση κκ.α.

Συχνά γίνονται διάφορες εκθέσεις, όπως η έκθεση που έγινε με την ευκαιρία των 30 χρόνων από το θάνατο του Ζακ Μπρελ τον Σεπτέμβριο του 2008, αλλά και η έκθεση ζωγραφικής Κουβανών καλλιτεχνών από τη συλλογή του Εθνικού Μουσείου Καλών Τεχνών της Αβάνας (MLP, 2011)

Κατά τον 21ο αιώνα, για την πλειοψηφία των παλαιών Πειραιωτών, το αποκατεστημένο κτίριο παραμένει ακόμη καταγεγραμμένο στις μνήμες ως το Ταχυδρομείο της πόλης, εξ ου και η αναφορά του από πολλούς ως “Παλαιό Ταχυδρομείο”. (MLP, 2011)

Τον Νοέμβριο του 2019 έληξαν οι εργασίες ανανέωσης του φωτισμού του κτιρίου, αναδεικνύοντας ένα από τα ομορφότερα κτίρια της πόλης της πόλης του Πειραιά. (“Νεό Φώς(...)", 2019)

Λίγα λόγια για τη Φωτογραφία

Ετυμολογικά, η λέξη φωτογραφία προέρχεται από τις ελληνικές λέξεις φως και γραφή και επομένως αναφέρεται στη γραφή του φωτός. Ο όρος φωτογραφία αναφέρεται στην τέχνη και επιστήμη της δημιουργίας οπτικών εικόνων μέσω της καταγραφής και αποτύπωσης του φωτός, με χρήση κατάλληλων συσκευών και λοιπών μέσων.

Η φωτογραφία, πέρα από την τεχνολογική της διάσταση, αναγνωρίζεται ως ένα από τα ευρύτερα διαδεδομένα μέσα επικοινωνίας καθώς και ως μία μορφή τέχνης.

Είναι ψευδαίσθηση ότι οι φωτογραφίες δημιουργούνται από τη φωτογραφική μηχανή. Όπως λέει ο Σανσονέτης Σ., επαγγελματίας φωτογράφος, οι φωτογραφίες “δημιουργούνται από τον άνθρωπο για τον άνθρωπο, με το μάτι, την καρδιά και το μυαλό”.

Σύμφωνα με τον Henri Cartier-Bresson, έναν από τους σημαντικότερους φωτογράφους του 20ού αιώνα και έναν από τους πατέρες της φωτοδημοσιογραφίας σύμφωνα με τη Wikipedia (Ανρί Καρτιέ Μπρεσόν, χ.η.), για να φωτογραφίσεις πρέπει να “τοποθετήσεις σε μια ευθεία γραμμή το μυαλό, το μάτι και την καρδιά”.

Η φωτογραφία, πέρα από την τεχνολογική της διάσταση, αναγνωρίζεται ως ένα από τα ευρύτερα διαδεδομένα μέσα επικοινωνίας του 20ου αιώνα καθώς και ως μία μορφή τέχνης συγγενική με τη ζωγραφική. Παρότι η φωτογραφία συνηθίζεται να συγκρίνεται με τη ζωγραφική - λόγω των κοινού τους στοιχείου αποτύπωσης μιας εικόνας στο χαρτί- έχουν μια μεγάλη διαφορά: η ζωγραφική έχει υλική υπόσταση σε κάθε έργο της, δηλαδή ο πίνακας ενός ζωγράφου αφορά ένα πρωτότυπο έργο και κάθε άλλη εμφάνισή του, αποτελεί απλά μια αναπαράστασή αυτού, ενώ αντίθετα, η φωτογραφία δεν αποτελεί ένα μοναδικό υλικό έργο. Θα μπορούσε κανείς να πει πως η φωτογραφία μπορεί να συγκριθεί περισσότερο με τη μουσική, η οποία επίσης δεν αποτελεί από έργο.

Στην απλούστερή της μορφή, ένα κομμάτι καμένο (μαύρο) φιλμ ή χαρτί θα μπορούσε να αποτελεί μια φωτογραφία. Για να πάρουμε την πιο απλή φωτογραφία λοιπόν, δεν έχουμε παρά να κάψουμε ένα φωτοευαίσθητο υλικό, όπως είναι το φωτογραφικό χαρτί. Μετά την έκθεσή του στο φως και την εμφάνισή του, θα μας προσφέρει μια μαύρη «ανεικονική» φωτογραφία. Παρότι πολλοί θα μπορούσαν να αμφισβητήσουν την καλλιτεχνική του αξία, κανένας δε μπορεί να αμφισβητήσει τη φωτογραφική τους οντότητα.

Σχετικά παρόμοια και πολύ ενδιαφέρουσα τεχνική αυτού του είδους της τέχνης της φωτογραφίας είναι και τα Φωτογράμματα: φωτογραφίες που έχουν δημιουργηθεί χωρίς φωτογραφική μηχανή, αλλά τοποθετώντας πάνω σε φωτοευαίσθητο υλικό διάφορα αντικείμενα (συνήθως τα ημιδιάφανα αντικείμενα δίνουν καλύτερα αποτελέσματα) και ύστερα το εκθέτουμε στο φως. Με αυτό τον τρόπο η περιοχή του χαρτιού που έρχεται σε άμεση επαφή με το φως σκουραίνει, ενώ στο σημείο που έχουν τοποθετηθεί να αντικείμενα σχηματίζεται το περίγραμμα ή το σχήμα του αντικειμένου, σκιές και παρασκιές, και ανάλογα με τη διαφάνεια ή την αδιαφάνεια τους δημιουργούν ενδιαφέρουσες αποτυπώσεις.

Παρακάτω θα διακρίνουμε μερικούς από τους σπουδαιότερους τομείς της φωτογραφίας:

1. Φωτοειδησεογραφία: Αφορά την εικονογράφηση της επικαιρότητας και οι φωτογραφίες αυτού του είδους διοχετεύονται συνήθως στον ημερήσιο και εβδομαδιαίο τύπο μέσω πρακτορείων, τα οποία και εκπροσωπούν τον φωτογράφο.

2. Διαφημιστική φωτογραφία - φωτογραφία στούντιο: Αποτελεί ένα σημαντικό είδος που περιλαμβάνει τη φωτογραφία αντικειμένων, τη φωτογραφία μόδας αλλά και τη φωτογραφία πορτρέτων. Συνδέεται με την παραγωγή, περισσότερο, εμπορικής φωτογραφίας.

3. Αρχιτεκτονική φωτογραφία - Εσωτερικών Χώρων: Περιλαμβάνει τη φωτογράφιση κτιρίων και εσωτερικών χώρων. Η οπτική γωνία της φωτογραφικής λήψης και ο φωτισμός και οι ιδιαιτερότητες ενός εσωτερικού χώρου αποτελούν τα κύρια αντικείμενα μελέτης για αυτό το είδος φωτογραφίας.

4. Φωτογραφία τέχνης: Αν και η πρώτη φωτογραφία αποτυπώθηκε το 1826, χρειάστηκε τουλάχιστον μισός αιώνας προκειμένου να γίνει η φωτογραφία αποδεκτή ως αυτόνομη και ανεξάρτητη τέχνη. Είναι ωστόσο γεγονός ότι, ακόμα και σήμερα, αμφισβητείται από πολλούς η φωτογραφία ως μορφή τέχνης, θεωρούμενη περισσότερο ως μια τεχνική ρεαλιστικής αναπαραγωγής εικόνων. Φωτογράφοι όπως ο Henri Cartier-Bresson, ο André Kertész και ο Alfred Stieglitz θεωρείται πως έδωσαν σπουδαία δείγματα φωτογραφίας τέχνης.

5. Αστροφωτογραφία: Ανήκει σε μια μορφή τέχνης και έχει ως στόχο τη φωτογραφική απεικόνιση αντικειμένων του νυχτερινού ουρανού. Περιλαμβάνει εικόνες αστρονομικών φαινομένων και εικόνες ουράνιων αντικειμένων βαθέως ουρανού, όπως τα αστρικά σμήνη, τα νεφελώματα και τους γαλαξίες που είναι ορατά και καταγράψιμα μόνο με τηλεσκόπια.

Η συγκεκριμένη πτυχιακή εργασία θα εμβαθύνει στην Αρχιτεκτονική Φωτογραφία, την ουσία και τη σημασία της, σε καλλιτεχνικό, πολιτιστικό και κοινωνικό επίπεδο.

Αρχιτεκτονική Φωτογραφία

Έχουν δοθεί ποικίλες ερμηνείες στην Αρχιτεκτονική Φωτογραφία. Ένας σύντομος ορισμός της Αρχιτεκτονικής φωτογραφίας θα μπορούσε είναι “η τέχνη και η τεχνική διαδικασία της φωτογράφισης των κτιρίων και γενικότερα των δομικών κατασκευών έτσι ώστε ο φωτογράφος, κάνοντας σωστή εκμετάλλευση αφενός μεν του εξοπλισμού του κι αφετέρου δε του φωτός και των σκιών που δημιουργεί στις επιφάνειές τους, να μην κάνει απλώς μια καταγραφή των επιφανειών και των ακμών, αλλά να διεισδύσει στον χώρο του μη ορατού και να αναδείξει ένα δόμημα στο σύνολο των λεπτομερειών του”. (Μακρής, 2021)

Σίγουρα η αρχιτεκτονική φωτογραφία είναι ένας τομέας που παρουσιάζει εκτός από εμπορικό, μεγάλο εικαστικό και καλλιτεχνικό ενδιαφέρον. Όμως η απόδοση ενός έργου της αρχιτεκτονικής, κατά τρόπο που να το αναδεικνύει αυτοδύναμα, δεν είναι εύκολη υπόθεση, δεδομένου ότι υπάρχουν αυστηρές προδιαγραφές που πρέπει να τηρηθούν. Ο φωτογράφος θα πρέπει μεταξύ άλλων να προσδιορίσει εκ των προτέρων τη θέση του ως παρατηρητή, το σημείο φυγής, τη στάθμη της γραμμής του ορίζοντα και κατόπιν να τονίσει ή όχι το μέγεθος της προοπτικής. Βασικό ρόλο παίζει επίσης ο εξοπλισμός, να επιλεγθεί ο καταλληλότερος φακός, για να κατορθώσει να αντιληφθεί ο θεατής με σαφήνεια τόσο τις διαστάσεις του αρχιτεκτονήματος όσο και την ατμόσφαιρα που αποπνέει (ή απέπνεε στο παρελθόν κατά τη λειτουργία του). (Γανωτόπουλος, 2004)

Οι φωτογραφικές εικόνες είναι μεσολαβήσεις ανάμεσα στον θεατή και στην αρχιτεκτονική. Όπως σωστά τονίζει η Παπακωνσταντίνου Μ. (2014, σ.7), σκοπός των εικόνων είναι να παραστήσουν τα όσα συμβαίνουν στον κόσμο και να του τα κάνουν γνωστά.

Η συχνότερη έκφραση μιας αρχιτεκτονικής φωτογραφίας είναι η παρουσίαση της όψης ενός κτιρίου. Η κατακόρυφη πλευρά του μετατρέπεται σε «κάθετο επίπεδο» και είναι κανόνας ότι μόνο οι προσόψεις αναδεικνύουν το ύψος και το μέγεθος του κτιρίου. Η φωτογραφία ομοιάζει με το σχέδιο στην παρουσίαση της όψης του κτιρίου, καθώς στο σχέδιο υπάρχει η ανάγκη για την ακριβή απόδοση της λεπτομέρειας, ενώ στην φωτογραφία η παραμόρφωση και ο φωτισμός λειτουργούν καταλυτικά στο τελικό αποτέλεσμα.

και σχετικά με τη σύγκριση της φωτογραφίας με τη ζωγραφική που έγινε νωρίτερα σε αυτή την εργασία, να εξηγήσουμε κάπου εδώ πως, ένας ζωγράφος, είναι πιο εύκολο στο σχέδιο του να υποθέσει ένα φανταστικό σημείο που θα είναι το κέντρο του κάθετου επιπέδου και θα αποτελεί το σημείο φυγής. Για έναν φωτογράφο όμως, θα πρέπει να βρει ένα υπαρκτό σημείο σε επίπεδο ορατό στην φωτογραφική του μηχανή το οποίο να συμπίπτει με κέντρο του εστιακού του επιπέδου. Η αποτύπωση των λεπτομερειών εξαρτάται από τον φωτισμό, διότι ο “σκληρός” και πλάγιος φωτισμός δίνει ένα δραματοποιημένο αποτέλεσμα στη φωτογραφία. Η επεξεργασία μιας φωτογραφίας μπορεί να μειώσει, να μεταβάλλει και να ελέγξει το τελικό αποτέλεσμα. (Βήτος, 2022, σ.15)

Υπάρχουν πολλά κοινά χαρακτηριστικά μεταξύ της φωτογραφίας και της αρχιτεκτονικής. Αμφότερες τείνουν να τοποθετούνται σε ένα φάσμα που αλληλεπικαλύπτει την τέχνη με την επιστήμη: οι διαδικασίες και τα προϊόντα που εμπλέκονται σε αυτές τις πρακτικές ενσωματώνουν τη δημιουργική κρίση καθώς και τα τεχνικά στοιχεία. Υπάρχει μια κοινή «οπτική συγγένεια» που οδήγησε τον σπουδαίο Βρετανό φωτογράφο και συγγραφέα, Eric de Maré, να περιγράψει τη φωτογραφία ως “χτίζοντας με φως” (Satriya, 2013, σ.1)

Στους σκοπούς ενός αρχιτέκτονα είναι και το βέλτιστο αισθητικά οπτικό αποτέλεσμα. Ο K.W. Smithies, στο βιβλίο του “Αρχές του Σχεδιασμού στην Αρχιτεκτονική”, προσδιορίζει τρεις αρχές του σχεδιασμού οι οποίες σχετίζονται με την οπτική αντικειμενικότητα:

1. Η οπτική σύνθεση, που είναι η συντακτική σχέση τμήματος με τμήμα και κάθε τμήματος με το όλο, σε οπτικούς όρους.

2. Η σημασιολογία, που είναι η υλοποίηση ενός σχεδίου στο μυαλό του παρατηρητή, ή η εκφραστικότητα.

3. Η ευρύτερη σχέση σχεδιασμού και ένταξης σε χώρο και χρόνο, και επίσης η άμεση σχέση του ανθρώπινου μεγέθους-διαστάσεων.

Με τις παραπάνω αρχές να βρίσκουν εφαρμογή κατά την φωτογράφιση ενός αρχιτεκτονήματος, το οπτικό αποτέλεσμα μπορεί να αναδείξει το έργο του αρχιτέκτονα και ο σκοπός του δύναται να απεικονιστεί χωρίς την άμεση επαφή του παρατηρητή με το κτίριο.

Παρ’ όλα αυτά, είναι γεγονός πως η αρχιτεκτονική φωτογραφία δεν μπορεί να αναπαραστήσει πλήρως και όλες τις διαστάσεις του ένα κτίριο. Αυτό φυσικά συμβαίνει διότι δεν υπάρχει η δυνατότητα να αποδοθεί η διαδικασία της περιπλάνησης μέσα και γύρω από αυτό, καθώς και του περιβάλλοντα χώρου του. Μια φωτογραφική μηχανή αποτελεί το μέσο ώστε να παρουσιαστεί μια σειρά από εικόνες τραβηγμένες από ορισμένες, σταθερές, και ενδεχομένως αποκαλυπτικές γωνίες λήψης. Λείπει δηλαδή η τέταρτη διάσταση και επομένως το κτίριο δε δύναται να εκφραστεί πλήρως, ειδικά καθώς η αποτύπωσή του είναι και στην ευχέρεια του κάθε φωτογράφου ως ένα βαθμό. Αναλόγως τον σκοπό στον οποίο απευθύνονται οι αρχιτεκτονικές φωτογραφίες, εξαρτάται και ο τρόπος λήψης, καθώς και το τι πρέπει να αποδοθεί στον θεατή από το τελικό αποτέλεσμα.

Μόνο μέσα από μία αντικειμενική καταγραφή, χωρίς την παρεμβολή εξιδανικεύσεων, εξωραϊσμών, καθοδήγησης, ή προσωπικών φιλοδοξιών του φωτογράφου, μπορεί το κοινό να κατανοήσει, να αναλύσει και να εκτιμήσει βαθύτερα το αρχιτεκτονικό έργο που απεικονίζεται. (Stoller, σελ.43)

Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι η φωτογραφική εικόνα της αρχιτεκτονικής λειτουργεί επεξηγηματικά και συμπληρωματικά της υλοποιημένης αρχιτεκτονικής. Μεσολαβεί, δηλαδή, ανάμεσα στον θεατή και στο εκάστοτε αρχιτεκτόνημα.

Τα περισσότερα κτίρια υπάρχουν για να εξυπηρετήσουν έναν ορισμένο σκοπό. Είτε είναι κατοικίες, χώροι εργασίας, διασκέδασης, μεταφοράς (σταθμοί, αεροδρόμια), εκπαίδευσης κλπ. Ο δημιουργικός φωτογράφος μπορεί να αντιμετωπίσει το εκάστοτε οικοδόμημα με διαφορετικό τρόπο: Στην περίπτωση ενός εργοστασίου για παράδειγμα, μπορεί να το δει ως χώρο εργασίας, αλλά μπορεί να δει το ίδιο κτίριο ως εγκατάσταση βιομηχανικής παραγωγής, ως αιτία μόλυνσης του περιβάλλοντος, ως σημείο παραγωγής υψηλής τεχνολογίας, αλλά ακόμη και ως αναμνήσεις για κάποιους που εργάστηκαν εκεί (Παπακωνσταντίνου, 2014, σ.10).

Η σχέση μεταξύ της Αρχιτεκτονικής Φωτογραφία και της Αρχιτεκτονικής

Παρότι η Αρχιτεκτονική Φωτογραφία δε μπορεί να αντικαταστήσει αυτή ακούσια τη πραγματικότητα, παρέχει τη δυνατότητα της άμεσης αντίληψης του θεατή μιας άμεσης νοητικής κατασκευής και εις βάθος κατανόησης υπαρκτών παροντικών αλλά και παρελθοντικών γεγονότων.

Η αισθητική ικανοποίηση που προσφέρεται μέσω αυτής της διαδικασίας στον παρατηρητή ενισχύεται μέσα από την επίτευξη του φωτογράφου να παραθέσει μια προσεκτική και άρτια μελετημένη παρουσίαση της πραγματικότητας. Έτσι, η απεικόνιση ενός τρισδιάστατου κόσμου μέσα από μια δισδιάστατη εκτύπωση ενδέχεται να αποδειχθεί αρκετά ικανοποιητική και κατανοητή από τον αποδέκτη αυτής.

Στόχος του φωτογράφου είναι να καταφέρει να μειώσει το χάσμα ανάμεσα στη σύγχρονη αρχιτεκτονική και τους ανθρώπους. Η παρατήρηση μιας μελετημένης φωτογραφίας ενός κτιρίου μπορεί να λειτουργήσει ως υποκατάστατο της επίσκεψης του παρατηρητή σε αυτό τον χώρο. Και ο αμεσότερος τρόπος να επιτευχθεί αυτό είναι η αξιόπιστη, αντικειμενική και αρχειακή καταγραφή των κτιριακών όγκων και αρχιτεκτονικών δομών.

Μέσα από μια φωτογραφία ή μια σειρά φωτογραφιών, ένας παρατηρητής κατορθώνει να βρεθεί νοητά σε χώρους και χρόνους μη προσβάσιμους και να αντιληφθεί χωρικές σχέσεις που εκείνη τη στιγμή ενδέχεται να αποτελούν ήδη κομμάτι της ιστορίας. Επιπλέον, οι φωτογραφίες παρέχουν το πλεονέκτημα του χρόνου, καθώς ο παρατηρητής δύναται να “ταξιδέψει” νοητά χιλιάδες χιλιόμετρα μέσα σε λίγες στιγμές. Έχοντας έτσι συλλέξει πλήθος πληροφοριών, φέρει την ικανότητα να παρατηρήσει λεπτομέρειες –ασήμαντες ή αξιοπρόσεκτες–, να αντιληφθεί το πώς οι εκάστοτε αρχιτεκτονικές τάσεις μετουσιώνονται στο αρχιτεκτόνημα και κατά πόσο η αρχιτεκτονική επίλυση ανταποκρίνεται στην αρχική πρόθεση του αρχιτέκτονα.

Εξάλλου, η αμφισβήτηση, ανακάλυψη και απώλεια της ουσίας και σημασίας μια φωτογραφίας αποτελεί συνθήκη για την ανάδυση της αισθητικής εμπειρίας. Το κοινό παρακινείται να ερμηνεύσει και να επανερμηνεύσει χωρικές σχέσεις που βασίζονται σε μία γενικότερη κατανόηση του κοινωνικού και πολιτισμικού γίγνεσθαι.

Αξιοθαύμαστο δε είναι, πως μέσα από την αρχιτεκτονική φωτογραφία μπορεί κανείς να αντιληφθεί την κοινωνική διάσταση ενός φωτογραφικού έργου. Χάρη στο συγκεκριμένο μέσο αναπτύσσεται μια κοινωνική και παγκόσμια γλώσσα, η οποία παρέχει τη δυνατότητα επανερμήνευσης του αρχιτεκτονικού χώρου. «Η Φωτογραφία αφαιρεί το Αρχιτεκτονικό έργο από τα στενά πλαίσια του οικοπέδου στο οποίο εδράζεται, αφαιρεί τις διαστάσεις του χρόνου και του βάθους, αναπαράγει την εικόνα του και παρουσιάζει την εικόνα αυτή σε νέους τόπους. Η Αρχιτεκτονική δημιουργεί χώρο. Η Φωτογραφία μετατρέπει το χώρο σε μέσο ενημέρωσης.» (Schwarzer, σελ. 22)

Η Συμβολή της Αρχιτεκτονικής Φωτογραφίας στην Αρχιτεκτονική

Η φωτογραφία έχει καταφέρει να επηρεάσει σημαντικά την αντίληψη του κοινού για την αρχιτεκτονική μέσα από την απεικόνιση αρχιτεκτονικών συνθέσεων. Παράλληλα όμως είναι γεγονός πως η αρχιτεκτονική φωτογραφία έχει ξεπεράσει τον ρόλο της ως απλό τεκμήριο και έχει αποκτήσει σημαντική επιρροή πάνω στη διαμόρφωση και εξέλιξη της ίδιας της αρχιτεκτονικής σύνθεσης.

Δε θα μπορούσε κανείς να προβλέψει την επίδραση που θα είχε η εξέλιξη της φωτογραφίας στην αρχιτεκτονική. Όπως και σήμερα, τα αρχιτεκτονικά περιοδικά καθόριζαν μόδες. Έτσι, ο ανταγωνισμός που προκλήθηκε μέσω της δημοσίευσης φωτογραφικών αναπαραγωγών των αρχιτεκτονικών έργων, οδήγησε στην ανάγκη και την επιδίωξη πρωτοτυπίας αναφορικά με το δομημένο περιβάλλον.

Το κοινό άρχισε να απαιτεί νέες και πρωτότυπες αρχιτεκτονικές ιδέες, να αποζητά την εφαρμογή σύγχρονων κατασκευαστικών μεθόδων και τη χρήση νέων δομικών υλικών για τη κατασκευή ενός αρχιτεκτονήματος για να διαφέρει από τα άλλα. Έτσι, το αρχιτεκτονικό έργο άρχισε να μετουσιώνεται και η αξία των αρχιτεκτονικών μορφών να προσδιορίζεται στο κατά πόσο “τραβούσε τα βλέμματα”, αναλόγως δηλαδή στο αισθητικό ενδιαφέρον που προκαλούσε και τη καλλιτεχνική αύρα που απέπνεε.

Αδιαμφισβήτητη η αρχιτεκτονική ιστορία για την πλειοψηφία είναι πιο αντιληπτή και ειλικρινής όταν παρουσιάζεται μέσα από εικόνες αντί κειμένων, και με τον καιρό η συστηματική καταγραφή της συνέβαλε σημαντικά στη πρόθεση διατήρησης και αρχειοθέτηση αυτής. Ο παρατηρητής μπορεί να μελετήσει, να συγκρίνει και να αναλύσει την εξέλιξη της αρχιτεκτονικής κατά το πέρασμα του χρόνου και να ασκήσει τελικά μια πιο συγκροτημένη κριτική πάνω στην αρχιτεκτονική πορεία, αλλά και στο γενικό ιστορικό, κοινωνικοπολιτικό, οικονομικό και τεχνολογικό πλαίσιο το οποίο καθόρισε την τελική μορφή του εκάστοτε αρχιτεκτονήματος, με απώτερο σκοπό τελικά, τη βαθύτερη κατανόηση της πολυπλοκότητας που μπορεί να παρουσιάζουν οι διάφορες αρχιτεκτονικές δομές.

Η Αρχιτεκτονική Φωτογραφία ανέπτυξε και εξακολουθεί να διατηρεί έναν ισχυρό και στενό δεσμό με όλη την έννοια της Αρχιτεκτονικής, σε μια συνεχή προσπάθεια να διαμορφώνει και να αποδίδει νόημα σε έναν κόσμο που συνεχώς μεταβάλλεται (Σαμίου, 2012, σ.33).

Μέχρι στιγμής, έχουμε λοιπόν κατανοήσει ποιά είναι η σχέση αρχιτεκτονικής και φωτογραφίας και τι είναι η αρχιτεκτονική φωτογραφία. Στη συνέχεια της εργασίας, θα γίνει μια σύντομη ιστορική ανάλυση της αρχιτεκτονικής φωτογραφίας, καθώς και μια αναφορά στις τεχνικές και στον απαραίτητο εξοπλισμό για τη σωστή λήψη ενός αρχιτεκτονικού οικοδομήματος.

Σύντομη ιστορική ανάλυση της Αρχιτεκτονικής Φωτογραφίας

Η συστηματική χρήση της φωτογραφίας για την τεκμηρίωση και μελέτη αρχιτεκτονημάτων ξεκίνησε στα τέλη του 19ου αιώνα, με την απόφαση της Επιτροπής Ιστορικών Μνημείων της Γαλλίας να καταρτίσει φωτογραφικό αρχείο κτιρίων και μνημείων ιστορικής σημασίας. Έκτοτε, αναπτύχθηκε μία στενή σχέση ανάμεσα στους αρχιτέκτονες και τους φωτογράφους τους και η φωτογραφία μετατράπηκε σε απαραίτητο εργαλείο του αρχιτέκτονα, στόχος του οποίου ήταν η γνωστοποίηση και προώθηση του έργου που παρήγαγε.

Προς τα τέλη του 19ου αιώνα, η «κολλοτυπία» (collotype) και η «φωτοχαρακτική» (photogravure), αποτελούσαν τα σημαντικότερα αναπαραγωγικά συστήματα της εποχής. Έτσι, ήταν εύκολο, μέσω μιας φωτογραφίας να αποδοθεί τέτοιο εύρος λεπτομερειών, όσο θα προσέδιδε ένα αρχιτεκτονικό σχέδιο. Επιπροσθέτως, σημαντικό θέμα της εποχής αποτελούσε και η πορτρατογραφία των τότε κωμοπόλεων.

Καθώς περνούσαν τα χρόνια, οι νέες τεχνολογικές ανακαλύψεις στον τομέα της φωτογραφίας, ευνόησε όπως ήταν αναμενόμενο και τη λήψη των αρχιτεκτονικών φωτογραφιών. Εμφανίστηκαν οι ευρυγώνιοι φακοί και επιπλέον, οι στερεοσκοπικές φωτογραφικές μηχανές, οι οποίες βοηθούσαν στο σταμάτημα της κίνησης των πεζών και των οχημάτων, κατά τη διαδικασία της φωτογραφικής λήψης.

Στις αρχές του 20ου αιώνα, μέσα σε ένα πνεύμα καταναλωτισμού, η αρχιτεκτονική άρχισε, πλέον, να επαναπροσδιορίζει τον τρόπο με τον οποίο διαχειριζόταν την εικονοπλαστική της τεχνική. Μερικές απ' τις πιο γνωστές φωτογραφίες του αιώνα, απεικόνιζαν τους σιδηροδρόμους, τις γέφυρες και τις οδογέφυρες οι οποίες αποτελούσαν μεταβατικές κατασκευές πάνω από πόλεις και ποταμούς.

Κατά τον 20ο αιώνα, τα σπουδαιότερα χαρακτηριστικά που παρατηρήθηκαν, ήταν η χρήση των τμηματικών λήψεων, η ανάδειξη των ιδιοτήτων του φωτός, καθώς και η χρησιμοποίηση νέων μέσων εκτύπωσης της φωτογραφίας.

Το 1920, ο Άλφρεντ Στίγκλιτς και μια παρέα φωτογράφων της εποχής, δημιουργούν ακόμη ένα φωτογραφικό κίνημα, αυτό του «αναστιγματικού φακού Tessar», κάτι το οποίο εφαρμόζεται ακόμα και στις σημερινές φωτογραφικές μηχανές. Της ίδια εποχή παρουσιάζεται επίσης και το πρώτο τρίφυλλο μεταλλικό κλείστρο.

Στη μεταπολεμική δεκαετία του '20, συνηθιζόταν ο αρχιτεκτονικός φωτογράφος να παράγει το έργο του με τη μέθοδο του ελέγχου προοπτικής, οπότε και παρουσιάζεται ένας κόσμος ευθύγραμμων κτιρίων οι προσόψεις των οποίων αποτελούσαν και το κύριο θέμα των φωτογράφων. Μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο όμως, πολλά ήταν τα κτίρια τα οποία σχεδιάστηκαν και χτίστηκαν σε μορφές μη ευθύγραμμες.

Την ίδια εποχή, κάνουν την εμφάνισή τους, σε περιοχές όπως η Νέα Υόρκη, οι ουρανοξύστες. Οι αρχιτεκτονικοί φωτογράφοι, κάτι τέτοιο το αντιμετώπιζαν ως ένα προβληματικό γεγονός, παρ' όλα αυτά όμως, σιγά σιγά τους ώθησε σε μια πιο αφαιρετική αντιμετώπιση του όλου θέματος, καθώς αναγκάστηκαν να γυρίσουν τις μηχανές τους προς τα πάνω οπότε εν τέλει, τους άνοιξε νέες διεξόδους φωτογράφισης και προοπτικής.

Τις δεκαετίες του '70 και του '80, παρουσιάζονται ολοένα και πιο εξελιγμένες φωτογραφικές τεχνικές και εξοπλισμός, τα οποία μας οδηγούν σιγά σιγά στην ψηφιακή φωτογραφία της δεκαετίας του 1990 (Παπακωνσταντίνου, 2014, σ.11-21).

Εξοπλισμός μιας Αρχιτεκτονικής Λήψης

Όπως αναφέρθηκε και νωρίτερα, η Αρχιτεκτονική Φωτογραφία δε μπορεί να αντικαταστήσει ακούσια τη πραγματικότητα. Ίσως ο φωτογραφικός εξοπλισμός του φωτογράφου να μοιάζει με το εκτελεστικό όργανο των προθέσεών του, αλλά στη πραγματικότητα οι προθέσεις του φωτογράφου περιορίζονται από τις δυνατότητες της φωτογραφικής του μηχανής.

Το μέσο αποτύπωσης μπορεί να είναι ψηφιακό ή αναλογικό. Αυτό εξαρτάται από διάφορους παράγοντες όπως είναι η προσωπική προτίμηση, οι απαιτήσεις του πελάτη, το κόστος του εξοπλισμού, κλπ.

Τα φιλμ που χρησιμοποιούνται μπορεί να είναι έγχρωμα ή ασπρόμαυρα, αργά ή γρήγορα, με το καθένα να προσφέρει τα δικά του πλεονεκτήματα αναλόγως τη περίπτωση. Για παράδειγμα, το φιλμ αργής ως μέσης ταχύτητας είναι κατάλληλο για μια αρχιτεκτονική λήψη, ωστόσο πολύ αργές ταχύτητες έκθεσης καθιστούν το φιλμ ευάλωτο στην αλλοίωση. Το ασπρόμαυρο φιλμ επίσης, ενώ υπολείπεται της ζωντανίας των χρωμάτων τόσο του κτιρίου και των λεπτομερειών του όσο και του περιβάλλοντος χώρου, προσφέρει τη δυνατότητα ακριβούς απεικόνισης του θέματος, είναι ανθεκτικότερο και μπορεί να γίνει καλύτερη σύγκριση μεταξύ λήψεων που έγιναν σε διαφορετικές περιόδους.

Οι κυριότεροι φακοί που χρησιμοποιούνται στην αρχιτεκτονική φωτογραφία, λόγω της δυναμικής τους απόδοσης και της δυνατότητας που έχουν στη χρήση τους σε στενούς χώρους. Ένας κανονικός φακός ωστόσο είναι αναγκαίος για την κανονική προοπτική, ενώ ένας τηλεφακός δύναται να χρησιμοποιηθεί για την ανάδειξη του ευρύτερου πλαισίου του κτιρίου ενταγμένο σε κάποιο τοπίο, συμπιέζοντας τα επίπεδα της εικόνας.

Πλήρως αξιοποιήσιμο για τη λήψη μιας αρχιτεκτονικής φωτογραφίας είναι επίσης και το τρίποδο, το οποίο οφείλει να είναι ανθεκτικό και να αποτελείται ιδανικά από δύο τμήματα, τα πόδια και την κεφαλή, ώστε η λήψη να είναι πραγματικά σταθερή και η γωνία της να καλύπτει τις προθέσεις του φωτογράφου.

Βασικός εξοπλισμός είναι επίσης ο εξοπλισμός φωτισμού καθώς και αναγκαία είναι η πλήρη κατανόηση και σωστή αξιοποίηση του φυσικού φωτισμού. Αναλόγως τη περίπτωση, χρήσιμος ή απαραίτητος εξοπλισμός μπορεί να είναι το φλας για τη φωτογράφιση εσωτερικών χώρων, το φωτόμετρο για τη ρύθμιση της φωτεινότητας, το φλασόμετρο για τη μέτρηση απόδοσης του φλας και το χρωματόμετρο για την εξακρίβωση της ποιότητας του χρώματος όπου υπάρχει τεχνικός φωτισμός.

Όσον αφορά τον φυσικό φωτισμό όπου είναι και η συνηθέστερη πηγή φωτός, όπως προαναφερθήκαμε, ο φωτογράφος οφείλει να ξέρει πως να τον εκμεταλλεύεται για να καλύπτει τις ανάγκες του. Για παράδειγμα το χάραμα δεν υπάρχει αρκετό φως ώστε να φαίνονται οι σκιές οπότε καλό θα ήταν να χρησιμοποιηθεί ένα σχετικά αργό κλείστρο. Τις πρωινές ώρες υπάρχει άπλετο φως, οι σκιές είναι ικανοποιητικές και μπορούν να αναδείξουν εξάισια τις λεπτομέρειες ενός κτιρίου: γείσα, εσοχές, κλπ. Στο δυνατό φως του μεσημεριού υπάρχει ο κίνδυνος υπερέκθεσης. Το απόγευμα και λίγο πριν το ηλιοβασίλεμα δημιουργούνται πολύ καλές συνθήκες φωτογράφισης για μια καλλιτεχνική λήψη, με τον ήλιο κρυμμένο πίσω από το κτίριο. Το βράδυ πάλι, ο φωτογράφος αξιοποιεί στο τεχνητό φως και προσαρμόζει τον φακό με όσο δυνατόν μεγαλύτερη καθυστέρηση του κλείστρου.

Ακόμη και η χρονική περίοδος και ο καιρός παίζουν τον ρόλο τους σε μια αρχιτεκτονική λήψη, καθώς τους καλοκαιρινούς μήνες υπάρχουν περισσότερες ώρες με φως στη διάθεση του φωτογράφου, ο ουρανός είναι πιο συχνά γαλανός, το φως είναι πιο λευκό και οι σκιές κοντύτερες λόγω της κλίσης που το φως του ήλιου πέφτει στη γη. Οι χειμερινοί μήνες από την άλλη έχουν φως πιο κοκκινωπό και σε χαμηλότερη θέση, το οποίο γλιστράει από τις χαραμάδες και αναδεικνύει όμορφα τους εσωτερικού χώρους. Θα μπορούσε κανείς λοιπόν πως η άνοιξη και το φθινόπωρο κάπως ισορροπούν τα μειονεκτήματα και πλεονεκτήματα του χειμώνα και του καλοκαιριού.

Τέλος, τα σύννεφα επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό το τελικό αποτέλεσμα της λήψης ενός αρχιτεκτονικού φωτογράφου, καθώς κρύβουν τον ήλιο ή λειτουργούν ως αντανάκλαστικά φίλτρα, αποδίδοντας συχνά μια μουντή και “επίπεδη” εικόνα. Με τη χρήση ειδικών φίλτρων ωστόσο, ακόμα και η παρουσία σύννεφων μπορεί να αξιοποιηθεί, ζωντανεύοντας την μονοτονία ενός απόλυτα γαλανού ουρανού (Παπακωνσταντίνου, 2014, σ.25-40).

Τεχνικές Αρχιτεκτονικής Φωτογραφίας

Πλέον, θα μπορούσε κανείς εμπειρικά να μετρήσει ποικίλες τεχνικές Αρχιτεκτονικής Φωτογραφίας. Σίγουρα όμως κάποιες από αυτές είναι κοινές. Παρακάτω θα αναφερθούμε σε μερικές από τις τεχνικές που αξίζει πάντα να λαμβάνονται υπόψιν, δημιουργώντας ένα ενδιαφέρον κάδρο (Καλλιγιαννάκη, 2020).

Όπως κάθε τι, έτσι και η φωτογραφία χρειάζεται έναν σκελετό για να εφαρμοστεί η συμμετρία επάνω σε αυτό. Σκεπτόμενος τον κάρναβο και τον κανόνα των τρίτων, μπορεί ο φωτογράφος να δημιουργήσει άρτια αποτελέσματα, ξεφεύγοντας από την απλή καταγραφή του φακού.

Μεταβολή Προοπτικής

Η μεταβολή της προοπτικής είναι ένα χρήσιμο εργαλείο που μας επιτρέπει να μετατρέψουμε μια δισδιάστατη εικόνα σε τρισδιάστατη και είναι υψίστης σημασίας για τους αρχιτεκτονικούς φωτογράφους όπως και για τους περισσότερους φωτογράφους. Δεν επιβάλλεται η προοπτική ωστόσο να είναι σκληρή και αυστηρή. Αξιοποιώντας τον κανόνα των τρίτων και τον κάρναβο της φωτογραφικής μηχανής, μπορούμε να τοποθετήσουμε το σημείο φυγής εκτός του κέντρου, μετατρέποντας μια -ίσως- βαρετή εικόνα σε ένα άκρως ενδιαφέρον καλλιτεχνικό αποτέλεσμα.

Ανορθόδοξες γωνίες λήψης

Στις πρωταρχικές της μορφές, η αρχιτεκτονική φωτογραφία αξιοποιείται ως απλή καταγραφή κτιρίων ή μέρους αυτών. Κατά τον ερχομό ωστόσο του πειραματισμού στο πεδίο, το κάδρο μπόρεσε να ξεφύγει από το σύνηθες ύψος του ματιού και να δημιουργήσει μια νέα οπτική. Μια λήψη πέραν του “κανονικού”, όπως για παράδειγμα από άλλο ύψος ή ακόμη και κάθετα, μπορεί να δημιουργήσει ένα εντυπωσιακό αποτέλεσμα.

Κάδρο μέσα στο κάδρο

Χρησιμοποιώντας για κάδρο στοιχεία του εξωτερικού περιβάλλοντος ή στοιχεία του ίδιου του αρχιτεκτονήματος, μπορούμε να δώσουμε μεγαλύτερη ένταση σε μια λήψη τονίζοντας περισσότερο το θέμα μας. Ωστόσο πρέπει ο φωτογράφος να δώσει μεγάλη προσοχή στη ρύθμιση του διαφράγματος, αναλόγως με το που επιθυμεί να εστιάσει ο θεατής σε αυτό σε σχέση με το κυρίως θέμα.

Ο ρόλος της σκιάς

Η σκιά δύναται να δώσει νέα διάσταση στις φωτογραφίες, είτε είναι σκιές του κτιρίου είτε ακόμη και η σκιά ενός ανθρώπου πάνω σε αυτό. Παρατηρώντας το θέμα μας και επιλέγοντας την κατάλληλη ώρα για την φωτογράφισή του, μπορεί ο φωτογράφος να δώσει μία νέα μορφή στη φωτογραφία που είχε στο μυαλό του. (Καλλιγιαννάκη, 2020)

Κατηγορίες Αρχιτεκτονικής Φωτογραφίας

Σύμφωνα με τον Eric De Mare (Βρετανός φωτογράφος και συγγραφέας όπου θεωρείται ένας από τους σπουδαιότερους Βρετανούς αρχιτεκτονικούς φωτογράφους), θα μπορούσαμε να χωρίσουμε την αρχιτεκτονική φωτογραφία σε τρεις κατηγορίες, οι οποίες όμως μπορούν να επικαλύψουν η μια την άλλη μιας και δεν είναι τελείως ανεξάρτητες μεταξύ τους.

Αρχειακού τύπου

Όσον αφορά την αρχειακού τύπου αρχιτεκτονική φωτογραφία, ακολουθούνται κάποιες βασικές μέθοδοι εφαρμογής:

1. Κάθε φωτογραφία πρέπει να παρουσιάζει τουλάχιστον δύο όψεις του κτιρίου.
2. Κάθε όψη πρέπει να εμφανίζεται σε τουλάχιστον δύο φωτογραφίες. Αυτό σημαίνει δηλαδή πως χρειάζονται τουλάχιστον τέσσερις λήψεις, με το κτίριο τοποθετημένο διαγώνια στο κάδρο μας.
3. Κάθε φωτογραφία πρέπει να χαρακτηρίσει τη θέση της φωτογραφικής μηχανής κατά τη λήψη της προηγούμενης φωτογραφίας.
4. Απαιτείται η τοποθέτηση μιας ράβδου συγκεκριμένου μήκους, κατακόρυφα σε κάποιο τοίχο του κτιρίου σε κάθε λήψη, δίνοντας με ακρίβεια την κλίμακα.
5. Κανονικά, η φωτογραφική μηχανή πρέπει να είναι εντελώς επίπεδη, αλλά εφόσον απαιτείται να γίνει η λήψη με τη μηχανή υπό κλίση, η γωνία της κλίσης θα πρέπει να καταγραφεί.
6. Το βάθος πεδίου ορίζεται στο άπειρο, και δεδομένου ότι το θέμα είναι στατικό, μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε μικρό διάφραγμα δίνοντας έτσι μεγάλο χρόνο έκθεσης, ώστε να εξασφαλίσουμε πλήρη εστίαση.
7. Σε αυτό το είδος εργασίας, ο ευρυγώνιος φακός είναι απαραίτητος.
8. Ο απαλός φωτισμός είναι καλύτερος απ' το έντονο φως του ήλιου, οπότε μειώνονται οι έντονες σκιές οι οποίες αποκρύπτουν τις λεπτομέρειες. Οι ελαφρώς σκιασμένες επιφάνειες μπορεί ωστόσο να είναι χρήσιμες ορισμένες φορές, για να αποκαλυφθούν οι τρεις διαστάσεις του όγκου του κτίσματος.

Απεικονικού τύπου

Στον συγκεκριμένο τύπο, παρουσιάζεται το κτίριο με όσο το δυνατόν περισσότερο ελκυστικό και αποκαλυπτικό τρόπο, ώστε ο θεατής να εντυπωσιάζεται τόσο από το κτίριου όσο κι από την ίδια τη φωτογραφία.

Τύπου εικόνας

Σε αντίθεση με τη φωτογραφία αρχειακού τύπου, με την αρχιτεκτονική φωτογραφία τύπου εικόνας επιδιώκουμε να δημιουργήσουμε ένα έργο τέχνης, το θέμα του οποίου μπορεί να έχει ή και να μην έχει αρχιτεκτονική αξία, διότι τελικά, η εικόνα είναι αυτή που μετράει. Το κυρίως θέμα μπορεί να απεικονιστεί υπό ανορθόδοξες γωνίες ή σε παράξενες στάσεις, όπως για παράδειγμα μια βομβαρδισμένη κατοικία, ένα κτίριο σε στάδιο ανοικοδόμησης, κλπ (Παπακωνσταντίνου, 2014, σ.22-24).

Οι παραπάνω κατηγορίες όμως είναι κάπως αυστηρές και δεν αντιπροσωπεύουν ρητά την ποικιλία θεμάτων που μπορεί να έχει εφαρμογή η αρχιτεκτονική φωτογραφία.

Παρακάτω λοιπόν, θα παραθέσω τις κατηγορίες Αρχιτεκτονικής Φωτογραφίας όπως τις συγκέντρωσε εμπειρικά ένας επαγγελματίας του είδους με μεγαλύτερη λεπτομέρεια, ο Rick McEvoy (έταρος του British Institute of Professional Photography-BIPP και μέλος του Chartered Institute of Building-CIOB)

Αρχιτεκτονική φωτογραφία εξωτερικού χώρου

Η φωτογράφιση εξωτερικών χώρων κτιρίων. Είναι το πιο δημοφιλές είδος αρχιτεκτονικής φωτογραφίας, κυρίως επειδή είναι προσιτό στον καθένα καθώς δεν χρειάζεται η είσοδος στο κτίριο. Κατάλληλο για ερασιτέχνες.

Αρχιτεκτονική φωτογραφία εσωτερικού χώρου

Η φωτογράφιση εσωτερικών χώρων κτιρίων. Το μειονέκτημα σε αντίθεση με τη φωτογραφία εξωτερικών χώρων είναι φυσικά η απαραίτητη είσοδος στο κτίριο.

Αρχιτεκτονική φωτογραφία νέας κατασκευής

Φωτογραφία του κτιρίου τη στιγμή που αυτό ολοκληρωθεί, γνωστό ως πρακτική ολοκλήρωση. Ένα κτίριο δε θα είναι ποτέ ξανά ίδιο με την πρώτη του μέρα.

Αρχιτεκτονική φωτογραφία ανακαίνισης

Τα κτίρια συχνά προσαρμόζονται, τροποποιούνται και αναδιαμορφώνονται σύμφωνα με τη χρήση και την ανάγκη τους. Ενδιαφέρουσα είναι η απεικόνιση του κτιρίου ως το πριν και το μετά.

Αρχιτεκτονική φωτογραφία υπάρχοντος κτιρίου

Ένα κτίριο είναι μια σημαντική επένδυση, επομένως ο ιδιοκτήτης συχνά θα θελήσει τη λήψη ωραίων φωτογραφιών καθώς αυτό μπορεί να συμβάλει στο μάρκετινγκ μιας εταιρείας αλλά και στην ευρύτερη διαφήμιση του κτιρίου αναλόγως του σκοπού του.

Αρχιτεκτονική φωτογραφία κατασκευών

Αυτή η κατηγορία δε περιορίζεται σε κτίρια αλλά σε κάθε είδος κατασκευών, όπως για παράδειγμα οι γέφυρες. Η ακόμη και το Maccu Picchu, δίνοντας την αρχιτεκτονική φωτογραφία στη διάσταση της ταξιδιωτικής φωτογραφίας.

Αρχιτεκτονική φωτογραφία εγκατάστασης

Η Αρχιτεκτονική Φωτογραφία μπορεί να εφαρμοστεί ακόμη και σε πολύ μεγαλύτερες διαστάσεις, όπως για παράδειγμα με θέμα το φράγμα του Τάμεση ή τον σταθμό ηλεκτροπαραγωγής Battersea. Θέμα αυτής της κατηγορίας θα μπορούσε επίσης να είναι μια εγκατάσταση φόρτωσης χαλικιού ή ένα λατομείο.

Αρχιτεκτονική φωτογραφία υποδομών

Εντυπωσιακό θέμα αυτής της κατηγορίας θα μπορούσαν να αποτελέσουν λεωφόροι, σιδηρόδρομοι, αεροδρόμια, κανάλια, υποδομές παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, υποδομές διαχείρισης αποβλήτων ή ανακύκλωσης.

Φωτογράφιση εργοταξίων

Όντας στα πλαίσια της αρχιτεκτονικής, δε θα μπορούσαμε να παραλείψουμε αυτή την κατηγορία. Αυτή είναι σίγουρα μια εξειδίκευση και για την οποία κανείς χρειάζεται εξειδικευμένο εξοπλισμό και γνώσεις. Μπορεί ωστόσο να επιφέρει εντυπωσιακά αποτελέσματα (McEvoy, χ.η.)

Συμπεράσματα

Το κτίριο του Παλαιού Ταχυδρομείου Πειραιώς έπαιξε σημαντικό ρόλο στην ιστορία των δημόσιων κτιρίων της Ελλάδας καθώς ήταν η πρώτη φορά που δημόσιες υπηρεσίες στεγάστηκαν σε κοινό χώρο. Παρά την καθυστέρηση της τελικής εκτέλεσης και το υψηλό κόστος του, δεν παύει να προκαλεί θαυμασμό από τις αρχές του 20ου αιώνα έως σήμερα. Η κεντρική του θέση και οι προσπάθειες συντήρησης του δήμου Πειραιώς αναδεικνύουν την ομορφιά αυτού του νεοκλασικού αρχιτεκτονήματος και το κύρος που αποπνέει.

Η Αρχιτεκτονική Φωτογραφία συνέβαλλε τόσο στην Αρχιτεκτονική όσο και στην Φωτογραφία ανά τα χρόνια και επηρέασε την εξέλιξη και των δύο κλάδων. Η Αρχιτεκτονική Φωτογραφία συνδράμει στην διατήρηση της Πολιτιστικής κληρονομιάς καθώς διατηρεί την εικόνα και την ενέργεια που εκπέμπουν κτίρια, χώροι και κατασκευές ενός τοπίου ώστε να επωφεληθούν οι επόμενες γενιές. Διατηρεί τα θέματα που αποτυπώνει αναλλοίωτα στον χρόνο και προβάλλει τις αλλαγές στις οποίες αυτά υπόκεινται διαφυλάσσοντας την σημασία και την ομορφιά τους με το πέρασμα του χρόνου. Η σημασία ωστόσο αυτή της Αρχιτεκτονικής Φωτογραφίας δεν αναιρεί την φύση της ως καλλιτεχνική έκφραση καθώς ενέπνεε και συνεχίζει να εμπνέει επαγγελματίες και ερασιτέχνες φωτογράφους.

Στην παρούσα εργασία αφιερώθηκε χρόνος για την αρχική έρευνα και τη σύνθεσή της καθώς και για λήψη των αρχιτεκτονικών φωτογραφιών. Στο σύνολό της αποτυπώνει το πέρας της φοιτητικής μου πορείας.

Ως προς τα συμπεράσματα που εξήγαγα από τη διαδικασία των αρχιτεκτονικών λήψεων, αρχικά θα αναφερθώ στην δυσκολία επικοινωνίας με το προσωπικό του κτιρίου, καθώς όπως για όλες τις φωτογραφήσεις εσωτερικών χώρων θα έπρεπε να μου δοθεί άδεια. Παρότι το Παλιό Ταχυδρομείο είναι ένα κτίριο με μεγάλη ιστορική σημασία, το προσωπικό περιόρισε κατά ένα μικρό ποσοστό την ελευθερία μου στον χώρο.

Επίλογος

Η Αρχιτεκτονική Φωτογραφία επηρέασε τόσο την Αρχιτεκτονική όσο και την Φωτογραφία ανά τα χρόνια και επηρέασε την εξέλιξη και των δύο κλάδων. Το κτίριο του Παλαιού Ταχυδρομείου Πειραιώς αποτελεί ζωντανή ιστορία της Ελλάδας και μέσω του φωτογραφικού φακού έγινε προσπάθεια ανάδειξης αυτού του νεοκλασικού κτιρίου μεγάλης σημασίας ώστε να κεντρίσει το ενδιαφέρον των θεατών και αναγνωστών της παρούσας εργασίας αλλά και να αποτελέσει μέρος της διατήρησης της ιστορίας του κτιρίου.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσσες πηγές

Αγρί Καρτιέ Μπρεσόν (χ.η.) Ανακτήθηκε 11 Ιουνίου, 2022, από

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CE%BD%CF%81%CE%AF_%CE%9A%CE%B1%CF%81%CF%84%CE%B9%CE%AD_%CE%9C%CF%80%CF%81%CE%B5%CF%83%CF%8C%CE%BD

Βήτος, Β. (2022) *Η Αρχιτεκτονική στην Κυψέλη του Μεσοπολέμου* (Πτυχιακή εργασία).

Πανεπιστήμιο Δυτική Αττικής, Αθήνα. Ανακτήθηκε από:

https://polynoe.lib.uniwa.gr/xmlui/bitstream/handle/11400/1883/%CE%92%CE%97%CE%A4%CE%A4%CE%9F%CE%A3_%CE%92%CE%91%CE%A3%CE%99%CE%9B%CE%95%CE%99%CE%9F%CE%A3_17070_%CE%A0%CE%A4%CE%A5%CE%A7%CE%99%CE%91%CE%9A%CE%97_%CE%95%CE%A1%CE%93%CE%91%CE%A3%CE%99%CE%91.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Γανωτόπουλος Γ. (2014, Ιούνιος). *Η φθορά της Αρχιτεκτονικής ή η φθορά στην Αρχιτεκτονική*. Ανακτήθηκε από

https://www.academia.edu/11468231/%CE%97_%CF%86%CE%B8%CE%BF%CF%81%CE%AC_%CF%84%CE%B7%CF%82_%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B9%CF%84%CE%B5%CE%BA%CF%84%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82_%CE%AE_%CE%B7_%CF%86%CE%B8%CE%BF%CF%81%CE%AC_%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD_%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B9%CF%84%CE%B5%CE%BA%CF%84%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE

Δημοτική Πινακοθήκη Πειραιά. (χ.η.) Ανακτήθηκε 5 Ιουνίου, 2022, από

<https://athensattica.com/el/ti-na-deite/mousia/dimotiki-pinakothiki-pirea/>

Καλλιγιαννάκη, Γ. (2020, Σεπτέμβριος 9) *Αρχιτεκτονική φωτογραφία: καδράροντας γεωμετρίες...*

Ανακτήθηκε 12 Ιουνίου, 2022, από <https://theobscura.gr/tutorials/symvoules-fotografisis/kadrrarontas-geometries/?fbclid=IwAR3cCRsKO-5uwKShoWqtauVUxIZzwwp-oUI0TZALozwnQhE6vPijwcDsw5A>

Μακρής, Β. (2021) *Εισαγωγή στην Αρχιτεκτονική Φωτογραφία*. Αθήνα: Ακαδημία Δημιουργικής Φωτογραφίας

Μιλέσης, Σ. (2012, Αύγουστος 3) *Το παλιό ταχυδρομείο Πειραιά (νυν Δημοτική Πινακοθήκη Πειραιά)*.

Ανακτήθηκε 4 Ιουνίου, 2022, από <http://pireorama.blogspot.com/2012/03/400.html>

“Νέο Φώς” στην Πινακοθήκη του Δήμου Πειραιά! (2019. Νοέμβριος 6). Ανακτήθηκε 7 Ιουνίου,

2022, από <https://portnet.gr/paraliaka/23387-neo-fos-stin-pinakothiki-tou-dimou-peiraia.html>

Ντάση, Μ (2015) *Αποτύπωση Παλαιού Ταχυδρομείου Πειραιά* (Πτυχιακή εργασία). Τεχνολογικό

Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Δυτικής Ελλάδας, Πάτρα. Ανακτήθηκε από:

<http://repository.library.teiwest.gr/xmlui/bitstream/handle/123456789/3748/%CE%91%CE%A0%CE%9F%CE%A4%CE%A5%CE%A0%CE%A9%CE%A3%CE%97%20%CE%A0%CE%91%CE%9B%CE%91%CE%99%CE%9F%CE%A5%20%CE%A4%CE%91%CE%A7%CE%A5%CE%94%CE%A1%CE%9F%CE%9C%CE%95%CE%99%CE%9F%CE%A5%20%CE%A0%CE%95%CE%99%CE%A1%CE%91%CE%99%CE%91..pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Παπακωνσταντίνου, Μ. (2014) *Αρχιτεκτονική Φωτογραφία* (Ερευνητική εργασία). Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη. Ανακτήθηκε από: http://ikee.lib.auth.gr/record/338724/files/PAPAKONSTANTINOU_MARIA.pdf?version=1&fbclid=IwAR3zZmaYYK8QA_BUsvlsDELfq6ChU1min_hlgU9Wsk_Udf--j9Z22SLUzxs

Σαμίου Α. (2012) *Η Φωτογραφία ως μέσο μεταγραφής του Αρχιτεκτονικού έργου – Το φωτογραφικό παράδειγμα των Bernd & Hilla Becher* (Ερευνητική εργασία). Πολυτεχνείο Κρήτης, Χανιά. Ανακτήθηκε από: https://www.greekarchitects.gr/site_parts/doc_files/130.14.09.pdf

Σανσονέτης, Σ. (χ.η.) *Σκέψεις για τη Φωτογραφία*. Ανακτήθηκε 11 Ιουνίου, 2022, από <https://www.photoproletarii.gr/fotografikes-skepsis.html>

Τζαναβάρα, Χ. (2015, Μάιος 29) *Το νεοκλασικό κόσμημα με άρωμα Γενεύης*. Ανακτήθηκε από https://www.efsyn.gr/arheio/mnimeia-tis-polis/28492_neoklasiko-kosmima-me-aroma-genevys

Φαραντούρης, Ν. Ε. (2015, Οκτώβριος 5) *Μέγαρο Παλαιού Ταχυδρομείου Πειραιώς – Δημοτική Πινακοθήκη Πειραιώς*. Ανακτήθηκε από <https://www.des.unipi.gr/wp-content/uploads/2014/09/%CE%95%CE%BD%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CF%81%CF%89%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CF%86%CF%85%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B9%CE%BF-%CE%A0%CF%81%CF%8C%CF%83%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CF%83%CE%B71.pdf>

MLP (2011, Απρίλιος 3) *Το παλιό Ταχυδρομείο του Πειραιά [1899]* [άρθρο σε blog]. Ανακτήθηκε 4 Ιουνίου, 2022, από https://mlp-blo-g-spot.blogspot.com/2011/04/blog-post_03.html

Ξενόγλωσσες πηγές

McEvoy, R. (χ.η.). *Let me tell you what the 10 types of Architectural Photography are*. Ανακτήθηκε 12 Ιουνίου, 2022, από <https://rickmcevoyphotography.com/let-me-tell-you-what-the-10-types-of-architectural-photography-are/>

Satriya, A. (2013) *Photography and Architecture*. Ανακτήθηκε από https://www.academia.edu/2952419/Photography_and_Architecture Stoller E. (1963) *Photography and the Language of Architecture*. Perspecta, MIT Press, Vol. 8 (1963): 43-44.

Schwarzer M. (2004) *Zoomscape. Architecture in Motion and Media*. 1η έκδοση, Princeton Architectural Press